

Asumissosiaalinen työ asunto ensin – mallissa: lähtökohtia tutkimuksessa

Riikka Perälä

Tutkijatohtori

Y-Säätiö

Taustaa

Suomi on ollut pitkään ainoita Euroopan maita, jossa asunnottomuus on vähentynyt.

Suomen asunnottomuuspolitiikkaan on kohdistunut suurta kansainvälistä kiinnostusta

Asumissosiaalista työtä on kehitetty Suomessa osana laajempia pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishohjelmia ja se on ollut yksi keskeinen tekijä menestyksen taustalla

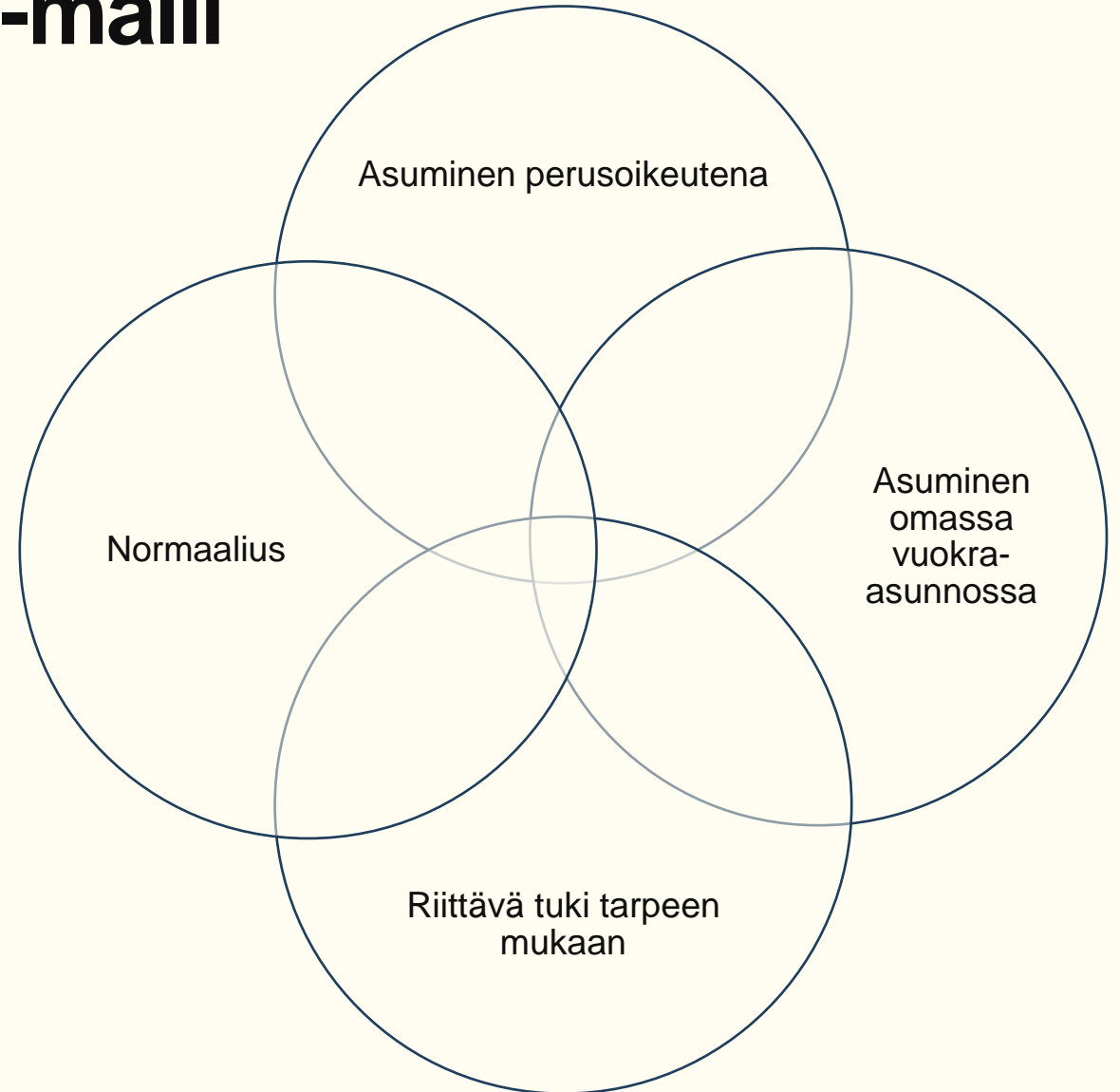
Esityksen runko

1. Mitä asumissosiaalisella työllä tarkoitetaan: työn määritelmä, kohteet, sisällöt ja paikat
2. Asiakas-työntekijä –suhde asumissosiaalisessa työssä
3. Ajankohtaisia kehityskulkuja ja koulutustarpeita

Suomalainen asunto ensin -malli

Y-Säätiö

Nimi ovelta –raportti (2007)

-kolme perustelua asunto ensin –työlle:

- eettinen
- lainsäädännöllinen
- sosio-ekonominen (Leni 2024)

Eettinen perustelu

”Jokaisella ihmisellä on oikeus ihmisarvoiseen kohteluun”.

Tämä edellyttää ”paikkaa, jossa ”olla ja elää” (asuminen) ja ”yhteistä vastuuta huolehtia niistä, jotka eivät pysty tai halua huolehtia” (yhteisön tukeminen).

Lainsäädännöllinen perustelu

Perustuslain (731/1999) mukaan

19.4§ - julkisen vallan velvollisuus on edistää oikeutta asumiseen ja tukea asumisen itsenäistä järjestämistä.

19.3§ - julkisen vallan on varmistettava riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut kaikille.

Y-Säätiö

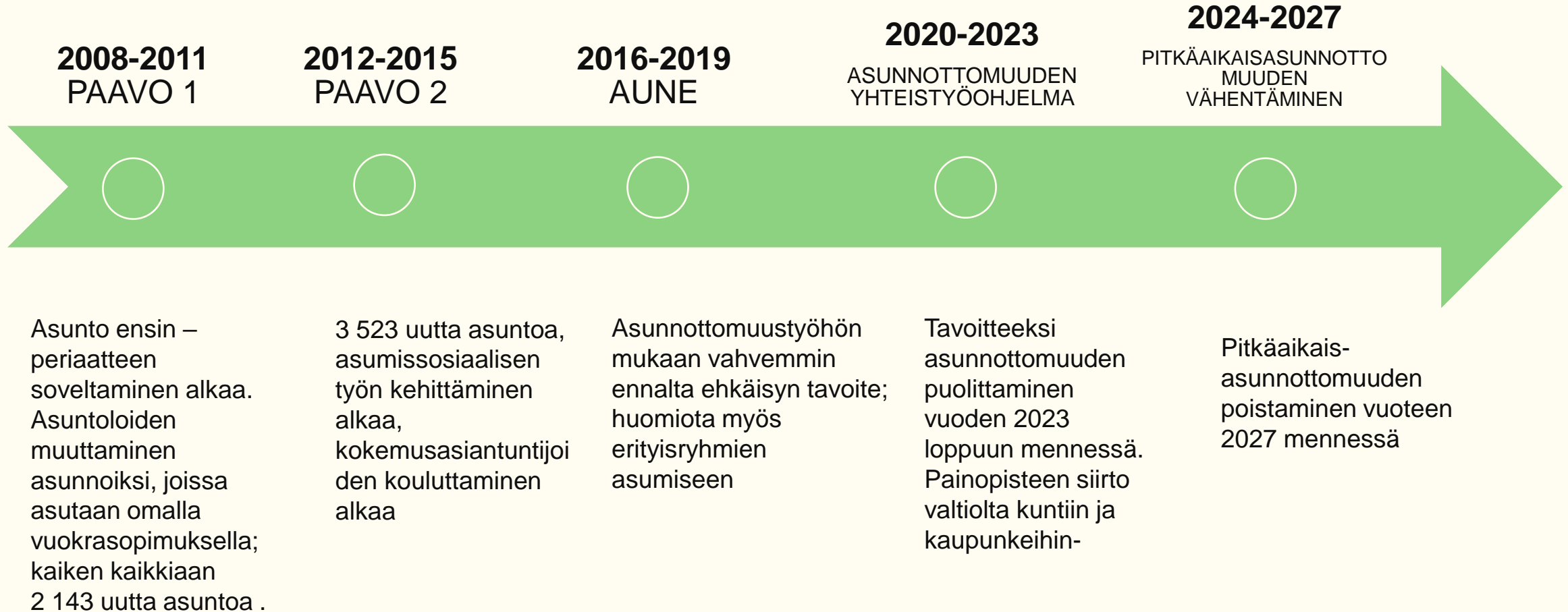

Sosio-ekonominen perustelu

Pitkäaikaisasunnottomat käyttävät paljon palveluja, ja asunnottomuuden poistaminen vähentää huomattavasti muita yhteiskunnalle aiheutuvia kustannuksia .

Kansalliset asunnottomuusohjelmat

Mitä asumissosiaalisella työllä
tarkoitetaan?

Asumissosiaalinen työn määritelmä I

Asunnottomien, asunnottomuusuhan alla elävien tai aiemmin asunnottomuutta kokeneiden parissa tehtävää asunnottomuuden vastaista työtä, **joka kohdistuu asumista vaarantaviin taloudellisiin, sosiaalisiin ja terveydellisiin ongelmiin.**

Asumissosiaalisen työn tavoitteena on **asunnottomuuden poistaminen ja ennalta ehkäisy, asumisen pysyvyyden turvaaminen** sekä asunnottomien ja asunnottomuutta kokeneiden **taloudellisen ja psykososiaalisen hyvinvoinnin vahvistuminen**

Riitta Granfelt (2022)

Asumissosiaalisen työn määritelmä II

Yksi **aikuissosiaalityön osa-alueista**, jota tehdään erityisesti paljon palveluja tarvitsevien asiakasryhmien parissa, joilla asuminen on vaarantunut tai päättynyt asunnottomuuteen.

Sosiaalityön lisäksi työtä voi tehdä **eri koulutustaustoista käsin**, kuten lähihoitajat, sosionomit, yhteisövalmentajat tai psykiatriset sairaanhoitajat, ja hyvin eri paikoissa, kuten päiväkeskuksissa, päihdehuollon paikoissa, mielenterveyspalveluissa ja rikosseuraamusalalla.

Työtä tehdään eri tasoilla (yhteiskunta, yhteisö, yksilö) asumisen turvaamiseksi ja asunnottomuuden ehkäisemiseksi, ja se tunnistaa **asumisen merkityksen ihmisen hyvinvoinnin keskeisenä osatekijänä**

Asumissosiaalisen työn määritelmä III

Työtä tehdään tyypillisesti eri toimijoista koostuvissa verkostoissa

Työn keskeisiä sisältöjä ovat asumisneuvonta, asumisohjaus ja kotiin annettava asumisen tuki ja sosiaalineuvonta (Granfelt 2022)

Yksi keskeinen osa-alue asumissosiaalisessa työssä ovat asumisen muutos- ja nivelvaiheet, jotka työntekijät ovat tunnistaneet haastavana aikana asukkaalle (Kannonkari & Kosonen 2024)

Nykyään on ryhdytty puhumaan myös rakenteellisesta asumissosiaalisesta työstä, jonka tehtävänä on edesauttaa haavoittavassa asemassa elävien ihmisryhmien asumiseen liittyvien oikeuksien toteutumista esim. kaupunki- ja hyvinvointipolitiikassa (esim. Niemi ym. 2024)

Toipumisorientaatio ja haittojen vähentäminen asumissosiaalisessa työssä

Asunto ensin –mallissa **asunnon katsotaan luovan edellytykset asukkaan taloudellisen ja (psyko)sosiaalisen hyvinvoinnin vahvistumiselle sekä osallisuudelle** hänelle merkitykselliseen toimintaan.

Asumissosiaalinen työ **tukee toipumisen prosessia tukemalla asumista**, mutta **myös ohjaamalla ihminen tarvittaessa muiden palveluiden piiriin ja tukemalla palvelujen käyttöä.**

Asunto mahdollistaa myös **haittoja vähentävän työotteen**. Asumiseen, esimerkiksi asumisyksiköissä, voi mm. liittää haittoja vähentäviä palveluita, kuten ruiskujen ja neulojen vaihtoa tai terveysneuvontaa, ja näitä asioita voidaan käsitellä muussa kotiin vietävässä työssä (esim. Ranta & Perälä 2022)

Asiakkaan ja työntekijän välinen suhde asumissosiaalisessa työssä

Asumissosiaalinen työ on suhdeperustaista työtä

Asumissosiaalista työtä tehdään usein ympäristöissä, joissa asumiseen liittyvät ongelmat yhdistyvät muihin ongelmiin autettavien ja tuettavien ihmisen eri elämänaalueilla.

Osalla asiakkaista on taustallaan vakavia traumoja, kuten kokemusta seksuaalisesta väkivallasta tai äärimmäisestä turvattomuudesta lapsuuden kodissa.

Monilla on myös kokemuksia palvelujärjestelmän väärinkäytöksistä, ja ihmiset eivät välttämättä luota viranomaisiin tai työntekijöihin

Tämä vaatii työntekijöiltä erityisiä läsnäolon ja vuorovaikutuksen taitoja, mutta toisaalta myös kykyä vetää rajoja itsen ja asiakkaiden välille.

Asumissosiaalinen suhteena...

Asumissosiaalinen työ on relationaalista eli suhteissa tapahtuvaa (Granfelt 2022).

Keskittyminen asumiseen tuo työntekijän lähellä asukkaan intiimiä elämänpiiriä, joka vaatii erityisen luottamuksen rakentamista

Luottamuksen rinnalla muita tutkimuksissa esille nostettuja tärkeitä työn tekemisen tapoja ovat olleet vuorovaikutteisuus, joustavuus, empatia ja tilannetaju (Granfelt & Turunen 2021)

Yksi keskeinen haaste työssä nousee asukkaan itsemääräämisoikeuden ja ammattilaisen asiantuntija-arvion välille: miten esimerkiksi toimia, jos asukkaan ja ammattilaisen käsitykset avun ja tuen tarpeesta poikkeavat toisistaan? (Ranta ja Perälä 2022)

”Kotona pystyy näkemään, jos se on radikaalisti muuttunu jotenkin se asuminen, niin voidaan ottaa puheeksi, että onko joku nyt hullusti, että voidaanko me auttaa jotenkin (...) Yhdellä asukkaalla asunto oli tosi siisti ja kodikas. Mutta, sitten kun kerran menin sinne, niin se oli oikeastaan kaatopaikka. Et siellä oli roskaa, siis pelkkää roskaa lattiat ihan täynnä. Hämmennyin siitä tosi paljon, ja kysyin asukkaalta, että hei, että mitä nyt on meneillään. Hän kertoi, että hänellä on nyt vaikeampi kausi, masennuskausi ja että ei hän halua elää tässä sotkussa, mutta että hän ei vaan saa siivottua. No, me pystyttiin sitten reagoimaan siihen, ja tarjoamaan tukea ja apua intensiivisemmin.”

Sosiaaliohjaaja, Segra-
tutkimus,
2022-2024

Y-Säätiö

Yhteenveto: mikä auttaa asumissosiaalisessa työssä ja turvaa asumista?

Asumisen ongelmatilanteisiin nopeasti saatu yksilöllinen tuki ja rajojen veto

Riittävän pitkä tuki

Työn eettinen luovuus ja joustavuus

Kotiutumiseen panostaminen, ns. kodin tunnun luominen

Ajankohtaisia kehityskulkuja ja
kehittämistarpeita?

Ajankohtaisia kehityskulkuja ja koulutustarpeita

Asunnottomuus ilmiönä on muuttunut 2000-luvun aikana siten, että asunnottomuusriski koskettaa aikaisempaa useampia väestöryhmiä ja liittyy usein taloudellisiin ongelmiin

Asunnottomuuden rinnalle on noussut ilmiönä laajempi asumisen haavoittuvuus, joka tarkoittaa asumisen ennustamattomuutta, turvattomuutta huonoa laatua ja tuottaa mm. yksipuolinen asuntopolitiikka ja kaupunkisuunnittelu (esim. Hyötyläinen 20 XX

Tällä hetkellä asumisen haavoittuvuutta tuottavat kasvavat elinkustannukset ja sosiaaliturvaan kohdistetut leikkaukset, mikä lisää myös asumissosiaalisen työn tarvetta

Asumissosiaalisen työhön liittyviä koulutustarpeita eri maissa (Erasmus+ hanke, Y-Säätiö)

- Asunto ensin –periaatteisiin liittyvä koulutus: miten periaatteita toteutetaan käytännössä ja mitä ne oikeastaan pitävät sisällään
- Traumasensitiivinen työote
- Yhteisötyön mallit ja yhteisöjen rakentaminen
- Työntekijöiden turvallisuus ja hyvinvointi ja uhkaavien tilanteiden ratkaisu
- Esihenkilötyöskentely asunto ensin –työssä
- Eettiset kysymykset: milloin ja miten puuttua, missä menevät itsemääräämisoikeuden rajat, miten kunnioittaa itsemääräämisoikeutta
- Vuokralainsäädäntö
- Päihde- ja mielenterveysongelmien tunnistaminen, päihteiden vaikutusten tunnistaminen
- Asunnottomuusongelman tunnistaminen asunnottomuustyön ulkopuolella

Mitä asunnottomuuden poistaminen tarkoittaisi?

Juha Kaakinen (2022): Kotiin. Selvitysraportti tarvittavista toimenpiteistä asunnottomuuden poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä (YM)

”Asunnottomuus on Suomesta tosiasiallisesti poistettu, kun vuosittaisen poikkileikkaustilaston mukaan asunnottomia on vähemmän kuin 300. Tästä määrästä enintään 100 tilapäisessä asumisratkaisussa, (joka on kestänyt alle kuukauden) ja enintään 200 tilapäisesti sukulaisten tai tuttavien luona olosuhteiden pakosta (oman asunnon puute) vuoksi asuvia.

Määrittelyn mukaan Suomessa ei tässä tilanteessa enää ole ulkona asuvia eikä laitoksista kotiuteta ketään asunnottomina. Lisäksi asumisaika kaikissa tilapäisissä asumisratkaisuissa, mukaan lukien nykyiset ensisuoijat, hätämajoitukset, asuntolat tai määräaikaisiin vuokrasopimukseen perustuvat, on enintään yksi kuukausi, minkä jälkeen pysyvä asumisratkaisu on järjestettävä.”

Lähteet

Granfelt, Riitta (2022): Asumissosiaalinen työ: asunnottomuudesta irti ja asunnosta kodiksi. Y-Säätiö <https://ysaatio.fi/uusi-opas-tarjoaa-tukea-asumissosiaalisen-tyon-ammattilaisille/>

Granfelt, Riitta ja Turunen, Saija (2021) Naisten asumispoluilta kerrottua: asukkaiden ja ammattilaisten kokemuksia asunnottomuudesta, kodista ja asumissosiaalisesta työstä. Y-Säätiö https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2023/02/Tutkimusraportti_Granfelt_Turunen_2021.pdf

Juhila, Kirsi, Raitakari, Suvi, Mäki, Jenni, Karjalainen, Rosa & Kuoppakangas, Päivikki (2024) Asumissosiaalinen lähityö gentrifioitavalta asuinalueelta poismuuttamaan joutuvien asukkaiden parissa. Yhdyskuntasuunnittelu 62 (1). <https://journal.fi/yhdyskuntasuunnittelu/article/view/129681>

Kaakinen, Juha (2023): Kotiin. Selvitysraportti tarvittavista toimenpiteistä asunnottomuuden poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä. Ympäristöministeriö <https://ym.fi/-/selvitys-asunnottomuuden-poistaminen-on-mahdollista-tiiviilla-yhteistyolla>

Kannonkari, Janita & Kosonen, Krista: Yhdessä kohti itsenäisempää asumista. Blogi. Y-Säätiö. <https://ysaatio.fi/blogi-nivelvaihtoyopaja/>

Leni, Elisabetta (2023): Finnish Homelessness Deinstitutionalization Policy: Housing First and Frontline Perspectives. European Journal of Homelessness. Volume 18 (1). <https://www.feantsa.org/en/european-journal-of-homelessness/2024/01/25/european-journal-of-homelessness-volume-18-issue-1?bcParent=27>

Niemi, Veera, Perälä, Riikka, Juhila, Kirsi, Ilmoniemi, Mikko & Mäki, Jenni (2024) Suuntaviivoja kestäväan kaupunkikehitykseen sosiaalityön ja kaupunkitutkimuksen väliseltä sillalta. Janus 32 (3). <https://journal.fi/janus/article/view/142722>

Ranta Johanna & Perälä, Riikka (2022) Haittojen vähentäminen ja Asunto ensin -malli huumeita käyttävien asumisen tuessa. Teoksessa Suvi Raitakari, Kirsi Günther & Jenni-Mari Räsänen (toim.), 2022. Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus. Tampere: Tampere University Press, 181–215 <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/142720>

Jotta
jokaisella
on koti

Y-Säätiö

Y-Säätiö

Riikka Perälä

Tutkija

riikka.perala@ysaatio.fi